

ראש הישיבה, הרב מרדכי גרינברג שליט"א

מאמר לפרשת בלק

כתב הרמב"ם (הל' מלכים פי"א ה"א וה"ב), שכל מי שאינו מאמין במשיח ולא מחכה לביאתו הרי הוא כופר לא רק בדברי נביאים, אלא אף בתורת משה רבנו, שהרי העידה התורה על הגאולה ועל ביאת המשיח. ואחד המקורות מציין הרמב"ם לפרשת השבוע. "אראנו ולא עתה- זה דוד, אשורנו ולא קרוב- זה מלך המשיח". "דרך כוכב מיעקב- זה דוד, וקם שבט מישראל" - זה מלך המשיח.

ידועים דברי חז"ל על הפסוק "אני ה' בעתה אחישנה" (סנהדרין צח.): ריב"ל רמי כתיב בעתה וכתוב אחישנה. זכו- אחישנה, לא זכו- בעתה. אמר ר' אלכסנדר ריב"ל רמי, כתיב וארו עם ענני שמיא, וכתוב "עני ורוכב על חמור". זכו- עם ענני שמיא, לא זכו- עני ורוכב על חמור. ופירש"י שם: ענני שמיא- במהירות, עני ורוכב על חמור- כעני הבא על חמור בעצלות, שכשזכו יהיה הכל בנס ובמהירות, אך כשלא זכו, יהיו קשורים בעולם החומרי, וממילא יבוא הכל בעצלתיים, בלבוש טבעי, ברשיון המלכות, וע"כ תבוא הגאולה קמעה קמעה.

ה"אור החיים" מצא מקור לחילוק זה בפרשת השבוע, בפסוק הנ"ל שהביא הרמב"ם כמקור לאמונת המשיח. וז"ל: וְכָפַל הענין ושינוי הלשון יתבאר על פי דבריהם ז"ל שאמרו שאם תהיה הגאולה באמצעות זכות ישראל, יהיה הדבר מופלא במעלה ויתגלה הגואל ישראל מן השמים במופת ואות, כאמור בספר הזוהר (ח"א קיט). מה שאין כן כשתהיה הגאולה מצד הקץ, ואין ישראל ראויים לה, תהיה באופן אחר, ועליה נאמר שיבוא עני ורוכב על חמור.

וכנגד שני קיצים אלו דבר הכתוב. כנגד אם זכו אמר אראנו, פי' לדבר שאני עתיד לומר, אבל אינו עתה בזמן זה אלא בזמן אחר, ויכול להיות שאינו רחוק כל כך, שאמרו חז"ל (דב"ר ב' יא, כג) אם היו ישראל חוזרים בתשובה כמצטרך, היו נגאלים מיד, אפילו לא יחבור אליהם אלא יום אחד בגלות, דכתיב יענן ה' ביום צרה (תהילים כ, ב). וכנגד קץ בעתה אמר "אשורנו ולא קרוב". כמו שצופה מרחוק, והוא אומרו ולא קרוב. כי הקץ של בעתה ארוך עד למאוד בעוונות.

וכנגד גאולה מהירה "אראנו ולא עתה", אמר "דרך כוכב מיעקב", שיזרח הגואל מן השמים, ככוכב היוצא באמצע השמים לנס מופלא, כאמור בס' הזוהר. וכנגד גאולת בעתה, שרמז ב"אשורנו ולא קרוב", אמר "וקם שבט מישראל", שיקום שבט אחד מישראל, כדרך הקמים בעולם הטבע.

בספר 'אם הבנים שמחה' מביא מדרש, שמקורו אינו ברור, והוא על פסוק בפרשתנו. "אוי מי יחיה משומו א-ל - משומו א-ל - משמואל. הה"ד וסלחת לעוונתי כי רב הוא". והוא מדרש מופלא. ופירושו על פי הגמ' בסנהדרין (ז): אמר רב כלו כל הקיצין, ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומעשים טובים. **ושמואל** אמר דיו לאבל שיעמוד באבלו. ופירש"י: דין לישראל צער הגלות, אפילו בלא תשובה נגאלין. היינו, שלרב תבוא הגאולה ע"י תשובה, ואילו שמואל סובר שדי לישראל בסבל שהיה להם בגלות, ונגאלין אפילו בלא תשובה.

ואפשר לומר שאין מחלוקת בין רב ושמואל, אלא שבלא גלות, גם שמואל מודה שצריך תשובה. וכשיש צער גלות, גם רב מודה שנסלח להם לישראל עוונם עם צער הגלות, ונגאלין אף בלא תשובה.

וזהו שאמר המדרש: אוי מי יחיה משומו א-ל - **משמואל**, היינו שאם תהיה הגאולה באופן שאמר שמואל, ע"י צער הגלות, אז תהיה גם בלא תשובה, ואז גם רב מודה שתהיה גאולה בלא תשובה, הה"ד וסלחת לעוונתי כי רב הוא", שבאופן כזה גם רב מודה שנסלח להם לישראל, וגם אליבא דרב תבוא הגאולה אף ללא תשובה.